

ZAŁĄCZNIK NR 81

do uchwały Nr XXXVII/113/2000
Rady Miasta Rzeszowa
z dnia 4 lipca 2000 r.

LOKALNE WARTOŚCI ZASOBÓW ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I ZAGROŻENIA ŚRODOWISKOWE

Opracowanie:
Główny projektant studium -
mgr inż. arch. Anna RAIŃCZUK

RZESZÓW, 2009 R.

LOKALNE WARTOŚCI ZASOBÓW ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO I ZAGROŻENIA ŚRODOWISKOWE

Środowisko przyrodnicze miasta zostało w bardzo dużym stopniu przekształcone przez postępujące procesy urbanizacyjne.

Długotrwała działalność gospodarcza człowieka spowodowała znaczne zmiany w szacie roślinnej, zanik niektórych gatunków roślin lub kurczenie się obszarów występowania niektórych gatunków.

Występujące na obszarze miasta obszary i obiekty stanowiące wartości nie tylko estetyczne i krajobrazowe będące pozostałościami występujących niegdyś naturalnych zbiorowisk leśnych lub roślinnych pełnią niezaprzeczalną rolę w podniesieniu jakości środowiska i życia mieszkańców. Dlatego też należy dążyć do zahamowania ubytku terenów czynnych przyrodniczo.

Obszar o najwyższych wartościach przyrodniczych prezentuje rezerwat „Lisia Góra”, który stanowi fragment starodrzewu dębowego będącego pozostałością rozległego niegdyś obszaru leśnego. Celem ochrony rezerwatowej jest zachowanie starodrzewu dębowego z licznymi egzemplarzami drzew zasługujących na ochronę pomnikową. Dziesięć drzew (dęby) uznano za pomniki przyrody. Ponadto występują tu rośliny objęte ochroną – kopytnik pospolity, centuria pospolita i kruszyna pospolita.

W obrębie miasta występują parki, które były kiedyś parkami dworskimi (park w Słocinie, Zalesiu, Jędrzejowiczów przy Szpitalu Miejskim) lub stanowiły ogrody klasztorne (Park Jedności z Macierzą, Ogród Miejski). Parki te podlegają ochronie konserwatorskiej i wpisane są do rejestru zabytków w mieście (park w Słocinie, Zalesiu, Ogród Miejski), natomiast dawny park Jędrzejowiczów znajduje się w spisie zabytków architektury i budownictwa).

Mają one duży wpływ na warunki kształtowania mikroklimatu miasta, jego estetyki i krajobrazu. Ponadto stanowią zbiorowisko unikalnych gatunków drzew i krzewów. Stanowią ważny element zieleni w mieście, ze względu na swoje położenie, cenny przyrodniczo starodrzew. Usytuowanie niektórych z nich w obszarze śródmieścia tworzy dla tego obszaru zielone łatwo dostępne enklawy.

Występujące na południowo – wschodnich krańcach miasta niewielkie obszary leśne stanowią ostoję dla szeregu gatunków roślinnych, jak również dla wielu gatunków ptaków i ssaków.

Porastają dolinki i stoki Pogórza. Podnoszą nie tylko walory przyrodnicze, ale również krajobrazowe miasta, a ponadto wpływają korzystnie na warunki klimatyczne i aerosanitarne otaczających terenów.

Gleby występujące na obszarze miasta są to gleby mineralne, wytworzone w dolinie Wisłoka z utworów pochodzenia aluwialnego, natomiast na wysoczyźnie Podgórze Rzeszowskiego z utworów lessowych – pyłów i glin pylastych.

Z utworów aluwialnych wytworzyły się gleby typu mad, gleby brunatne i czarnoziemy zdegradowane.

Natomiast z utworów pyłowych powstały gleby brunatne kwaśne, brunatne wylugowane, czarnoziemy oraz lokalnie bielice.

Gleby występujące w granicach miasta należą do gleby o wysokich wartościach dla rolnictwa i zaliczane są do I, II, IIIa i IIIb klasy użytków rolnych. Znikomy procent powierzchni gruntów rolnych zajmują gleby zaliczane do klasy IVa i IVb użytków rolnych.

W granicach miasta około 25% jego powierzchni zajmują tereny zieleni nieurządzonej i urządzonej.

Tereny zieleni urządzonej to przede wszystkim tereny zieleni osiedlowej, zieleni przyulicznej, związanej z obiektami sportowymi, skwery i place miejskie.

Natomiast zieleń nieurządzona występuje przede wszystkim w obrębie doliny Wisłoka, dolinach jego dopływów oraz na stokach Pogórza Dynowskiego.

Tereny zieleni urządzonej i nieurządzonej pełnią istotną rolę w utrzymaniu i poprawie warunków topoklimatycznych. Stanowią jedyną „bazę” dla zorganizowania wypoczynku codziennego mieszkańców.

Największą enklawą roślinności wodnej i szuwarowej jest Zalew na Wisłoku, szczególnie w części południowej, silnie zabagnionej. Występują tu zespoły roślinności pospolitej jak i bardzo rzadkiej. Obszar ten jest na tyle ciekawy pod względem przyrodniczym, że proponuje się objęcie go jedną z form ochrony – użytku ekologicznego. Teren ten stanowi równocześnie jedną z największych ostoi ptactwa wodnego w rejonie miasta Rzeszowa.

Drugim obszarem, który proponuje się jako użytek ekologiczny (Inwentaryzacja Przyrodnicza miasta Rzeszowa) jest sztuczne oczko wodne, stanowiące pozostałość po wyrobisku cegielnianym w północno – zachodnim krańcu miasta.

Jest ono wykorzystywane przez ptactwo wodne, a na brzegach zachodzi ekspansja roślinności szuwarowej. Ten niewielki zbiornik wodny stanowi urozmaicenie tej części terenu miasta, gdzie wokoło dominują bazy, składy i zakłady usługowe.

W południowo – wschodniej części miasta, w rejonie dzielnic Drabinianka i Zimowit występują obszary użytków zielonych (łąk), które są siedliskiem zimowita jesiennego. Jest to gatunek dziko rosnącej rośliny podlegającej ochronie ścisłej.

Na terenie Polski gatunek ten jest dość rzadki, a ponadto w ostatnim czasie utracił on znaczną część swoich stanowisk, więc zasługuje na szczególną ochronę.

Do terenów cennych pod względem krajobrazowym i przyrodniczym należy:

- zespół parkowo – dworski w Słocinie w powiązaniu z sąsiadujących, obszarem doliny Młynówki,
- południowo – wschodnie krańce miasta obejmujące tereny Pogórza Dynowskiego,
- ujściowy odcinek doliny Strugu wcinającej się i meandrującej w terasie Wisłoka,
- ostaniec denudacyjny przy ul. Załęskiej,
- skarpa Podgórze i doliny Wisłoka łącznie z Kopcem Konfederatów Barskich,
- fragment doliny Młynówki w powiązaniu z zespołem parkowym.

Największe znaczenie i największą rolę odgrywa dolina Wisłoka. W północnej części miasta dolina jej jest stosunkowo wąska, głęboko wcięta w lessowe podłoże, w rejonie Pobitnego tworzy malowniczą skarpę porozcinaną głębokimi jarami i porośniętą murawą kserotemiczną. Teren ten aż po Kopic Konfederatów Barskich tworzy ciekawy krajobrazowo i przyrodniczo obszar, który powinien być objęty ochroną jako zespół przyrodniczo – krajobrazowy.

Terenami reprezentującymi znaczne wartości w organizmie miasta są tereny dolin rzecznych, tworzące system biologiczny i wodny.

Są to tereny tworzące „ruszt ekologiczny” miasta, mający wpływ na przewietrzanie i poprawę warunków aerosanitarnych miasta. Stanowią główne korytarze miejskiego systemu przyrodniczego.

Składnikami miejskiego systemu przyrodniczego oprócz korytarzy tworzonych przez ciągi dolin rzecznych są obszary węzłowe i wspomagające, tworzone przez tereny leśne, zielone i rolnicze, położone na obrzeżach miasta i poza jej granicami.

Natomiast w granicach miasta istotną rolę w systemie tym poprzez jego „wspomaganie” pełnią parki, skwery, place zielone, ogródki działkowe.

Na obszarze miasta występują pojedyncze lub grupowe drzewa i krzewy, które zostały objęte ochroną pomnikową. Obecnie ochroną taką objęte jest 66 drzew, stanowią one cenny element przyrodniczy i krajobrazowy. Postuluje się objęcie ochroną dalszych 74 drzew.

Doliną Wisłoka wzdłuż zachodniego brzegu rzeki, od mostu w ciągu ulicy Lwowskiej aż do końca zalewu rzeszowskiego zaproponowana została ścieżka przyrodnicza im. Wł. Szafera.

„Ścieżka”, oprócz funkcji wypoczynkowej będzie spełniać również funkcję edukacyjną. Będzie to ukazanie wpływu człowieka na rozwój świata roślinnego i zwierzęcego oraz uświadomienie zagrożeń jakie dla bioróżnorodności stwarza działalność człowieka. Od 1999 roku rozpoczęto prace związane z realizacją ścieżki.

Do zasobów środowiska należy zaliczyć również występowanie znacznych zasobów wód gruntowych.

Obszar rozciągający się w obrębie Pradoliny Podkarpackiej zaliczony został do Głównego Zbiornika Wód Podziemnych Nr 425 „Dębica – Stalowa Wola – Rzeszów”. Jest to obszar stwarzający duże możliwości budowy ujęć wód podziemnych. W jego obrębie położone są północne tereny miasta (dz. Staromieście [i Osiedla Przybyszówka).]¹⁸

Na terenie miasta zostały odwiercone i udokumentowane 2 otwory, w których stwierdzono występowanie wód mineralnych. (Dokumentacja hydrogeologiczna zasobów wód mineralnych z utworów miocenów kat. „B” dla otworu S-2 w Rzeszowie przy ul. Krasickiego. Wykonał PG Kraków 1983 r. Dokumentacja hydrogeologiczna zasobów wód podziemnych z utworów miocenów kat. „B” pojedynczego ujęcia wody mineralnej dla PWRN – Wojewódzka Komisja Planowania Gospodarczego, oddział Geologii w Rzeszowie. Wykonał PH Kraków 1969 r.) Znajdują się na terenie parku przy Szpitalu Miejskim i w jego sąsiedztwie (pomiędzy ul. Lubelską a Warszawską). Wody te nie są do tej pory wykorzystywane. Mogą stanowić bazę dla zakładu leczniczego w oparciu o zaplecze szpitalne. Wykorzystanie tych wód wymaga ponownych badań hydrogeologicznych, które ustalą ich obecną wydajność i jakość oraz przydatność dla celów leczniczych.

Dla awaryjnego zaopatrzenia miasta w wodę zostało wykonanych 247 studni wierconych i kopanych. Z tej liczby 61 studni uzyskało pozwolenie wodno – prawne i zarejestrowane zostały w rejestrze prowadzonym przez Wojewodę.

Tereny południowo – zachodnie (dz. Staroniwa) oraz południowe i południowo – wschodnie (dz. Drabinianka, Zimowit i Zalesie) to tereny występowania gazu ziemnego. Tereny te objęte są obszarami górniczymi. W części zachodniej jest to obszar i teren „Kielanówka – Rzeszów I”, utworzony zarządzeniem Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 18. V. 1984 r. (zaktualizowany decyzją GK/WK/MN/1090/98 z dn. 12.03.98 r.), w części południowej i południowo – wschodniej obszar i teren „Zalesie”, utworzony zarządzeniem Ministra Przemysłu z dnia 3. 06. 1990 r. Dla złoża tego utworzony został obszar i teren górniczy.

Miasto Rzeszów położone jest na granicy dwóch okręgów geotemicznych – przedkarpackiego i karpackiego o znacznych zasobach energii cieplnej zawartej w wodach geotermalnych.

Łączne zasoby energii cieplnej szacowane są na poziomie 45,5 mln ton paliwa umownego (tpu) przy odbiorze ciepła do 20⁰C.

Dla wykorzystania wód geotermalnych mogą posłużyć nieczynne, negatywne otwory wiertnicze, wykonane dla poszukiwania gazu ziemnego.

Do zagrożeń środowiska zaliczyć należy uciążliwości i ograniczenia powodowane przez zainwestowanie terenu tj. obiekty przemysłowe i infrastrukturę a także zagrożenia powodowane przez siły przyrody.

Do tych ostatnich na obszarze miasta zaliczyć trzeba zalewanie terenów dolinnych przez wody powodziowe Wisłoka, Młynówki i Strugu.

W dzielnicy Drabinianka, rejonie ulic Uroczej, Nowowiejskiej i Sikorskiego nastąpiły zmiany poziomu wód gruntowych – poziom ten uległ podniesieniu. Na zjawisko to ma wpływ wiele czynników, a przede wszystkim powstanie zalewu na rzece Wisłok, a także działalność człowieka związana z budownictwem na tym obszarze.

Do obiektów mogących wpłynąć na pogorszenie stanu środowiska należą:

- EC „Rzeszów” i EC WSK
- oczyszczalnia ścieków
- linie elektroenergetyczne o napięciu 110 kV
- gazociąg wysokoprężny i kopalnię gazu
- ciepłociągi
- magistrale wodociągowe o średnicy powyżej 1000
- Główne Punkty Zasilania 110 kV
- Zbiorniki paliw płynnych.

Ponadto do obiektów stwarzających znaczne zagrożenie dla środowiska i mieszkańców należą obiekty i zakłady przemysłowe, w których do produkcji wykorzystywany jest amoniak (sztuczne lodowisko, zakłady przetwórstwa owocowo – warzywnego i mięsnego).

Znaczną uciążliwość w obrębie miasta stwarzają drogi krajowe i lokalne o dużym natężeniu ruchu samochodowego i przekroczonych normach hałasu komunikacyjnego.

Uciążliwość stwarza również linia kolejowa, ze szczególnym podkreśleniem kierunku Kraków – Przemyśl.

Ograniczenia wysokości obiektów budowlanych i urządzeń technicznych do rzędnej 350m n.p.m. wynikające z sąsiedztwa lotniska Rzeszów - Jasionka obowiązują dla Osiedla Przybyszówka w części XVIII_A - Dworzysko.

MIEJSKI SYSTEM PRZYRODNICZY

Zasadniczy trzon systemu przyrodniczego miasta tworzy dolina rzeki Wisłok oraz doliny boczne jego dopływów.

Dla właściwego funkcjonowania i zachowania równowagi środowiska obszary te „wspomagane” są przez zieleń parkową, cmentarną, ogrody działkowe, krawędzie dolin, obszary zadrzewione i lasy.

Najistotniejszą rolę w tym systemie pełni dolina Wisłoka, jako korytarz ekologiczny o znaczeniu ponad regionalnym, łączącym obszary węzłowe o znaczeniu krajowym [ECONET – PL] jakim są obszar Pogórza Strzyżowsko – Dynowskiego i Mielecko – Kolbuszowsko – Głogowskim oraz Brzozniański Obszar Chronionego Krajobrazu.

Są to obszary cechujące się wysokimi walorami przyrodniczo – krajobrazowymi.

Tworzący główną oś systemu przyrodniczego miasta korytarz Wisłoka, zasilany i wspomagany jest korytarzami jego dopływów.

Cały ten układ spełnia ważną rolę w systemie przewietrzania miasta.

Funkcjonowanie Korytarzy systemu przyrodniczego miasta uwarunkowanie jest swobodną penetracją wiatrów generacji świeżego, nie zanieczyszczonego powietrza, położonych poza granicami miasta, ze szczególnym uwzględnieniem terenów południowych i zachodnich.

W Rzeszowie istniejący niegdyś naturalny ciąg dolin bocznych dopływów Wisłoka w lewobrzeżnej części miasta w wyniku procesów urbanizacyjnych został „przerwany”, na skutek skanalizowania potoków, zniwelowania, nadsypania i zabudowania ich dolin.

Odtworzenie tego systemu obecnie nie jest już możliwe.

Należy dążyć do tego aby przez odpowiednie kształtowanie układu przestrzennego zapewnić możliwie jak najkorzystniejsze warunki klimatyczno – aerosanitarnie.

Rolę systemu przyrodniczego w tym obszarze pełnią tereny zielone, (zieleń urządzona) – parki, skwery, place zielone, ogródki jordanowskie .

Obszary te nie tworzą ciągłego systemu, mają charakter „wysp”, które powinny dać początek układom lokalnym, osiedlowym.

Spełniają one istotną rolę w kształtowaniu mikroklimatu obszaru śródmieścia, które jest obszarem intensywnie zabudowanym o utrudnionych warunkach przewietrzania.

PODSUMOWANIE:

- Tereny stanowiące elementy cenne z uwagi na wartości przyrodnicze wskazano do objęcia ochroną.
- Wskazano do objęcia ochroną wszystkie tereny parkowe oraz leśne pozostające w granicach miasta.
- Wszystkie powierzchnie zieleni miejskiej zaleca się chronić przed przeznaczeniem na inne cele niż zieleń.
- W projektowanej strukturze funkcjonalno – przestrzennej wskazano tereny zwiększające powierzchnię zieleni urządzonej w mieście (m.in. park w dolinie Przyrywy i w dolinie Młynówki).
- Wskazano do objęcia ochroną tereny, na których występują stanowiska zimowita jesiennego w większych skupiskach.

- Zaleca się zmianę technologii w celu wyeliminowania wykorzystywania amoniaku w procesach technologicznych zakładów przetwórstwa owocowo – warzywnego, spożywczego .
- W celu ograniczenia hałasu komunikacyjnego zaleca się wprowadzenie ekranów akustycznych na odcinkach tras o przekroczonych normach hałasu, wyeliminowanie ruchu tranzytowego z centrum poprzez „domykanie” istniejącego układu komunikacyjnego w części północno – wschodniej miasta, z budową obwodnicy północnej włącznie.
Ponadto wskazany jest rozwój komunikacji zbiorowej w mieście.
- Podejmowanie współdziałania Urzędu Miasta z Głównym Urzędem Górniczym w Krośnie w zakresie wyłączeniowo – regulacyjnych w obrębie osiedla Drabinianka – Zagrody w celu umożliwienia wykonania projektowanych niezbędnych urządzeń sieciowych i technologicznych związanych z eksploatacją gazu ziemnego i Ośrodka Zbiorczego Gazu.
- Udokumentowane wody mineralne mogłyby zostać wykorzystane do celów leczniczych.
- Wskazane jest wykorzystanie istniejących zasobów wód geotermalnych dla potrzeb miasta, zarówno w skojarzeniu ich z istniejącym systemem ciepłowniczym jak i dla rozwoju rekreacji, balneologii itp.